

Crkvene inicijative u prevenciji trgovanja ljudima

Bajt, Matija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:878044>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

CRKVENE INICIJATIVE U PREVENCIJI TRGOVANJA LJUDIMA

Diplomski rad

Mentor:

Prof. dr. sc. Suzana Vuletić

Student:

Matija Bajt

Đakovo, 2024.

Sadržaj:

Sadržaj:.....	2
<i>Sažetak</i>	3
<i>Summary</i>	4
Uvod	5
1. KONCEPT TRGOVANJA LJUDIMA	6
1.1. Etimologija pojma	6
1.2. Povijesni pregled trgovanja ljudima.....	7
2. STATISTIČKA ZASTUPLJENOST TRGOVANJA LJUDIMA	9
2.1. Trgovanje ljudima u svijetu.....	9
2.2. Trgovanje ljudima u Republici Hrvatskoj	11
3. OBLICI ISKORIŠTAVANJA TRGOVINE LJUDIMA	13
3.1. Prostitucija.....	13
3.2. Dužnički rad	15
3.3. Trgovina djecom.....	16
3.4. Trgovina organima	18
4. BIOETIČKE INICIJATIVE PREVENCIJE TRGOVINE LJUDIMA	21
4.1. Postupak identifikacije žrtava i potreba proširenja ciljanih skupina kojima se pruža edukacija	21
4.2. Među/narodne smjernice i protokoli suzbijanja trgovanja ljudima	23
5. CRKVENE INICIJATIVE PREVENCIJE TRGOVINE LJUDIMA	26
5.1. Crkveni dokumenti	26
5.1.1. <i>Pastoralne smjernice o trgovini ljudima</i>	26
5.1.2. <i>Katekizam Katoličke Crkve</i>	27
5.1.3. <i>Kompendij Socijalnog nauka crkve</i>	28
5.1.4. <i>Enciklika Caritas in Veritate</i>	28
5.2. Izrazito zalaganje Pape Franje.....	29
5.3. Zalaganja redovničkih zajednica	31
Zaključak	34
Bibliografija	35

CRKVENE INICIJATIVE U PREVENCIJI TRGOVANJA LJUDIMA

Sažetak

Trgovanje ljudima predstavlja jedan od najokrutnijih zločina suvremenog doba. Njegove žrtve su sve dobne skupine i nema niti jedne države u svijetu koja ne poduzima značajne političke i kriminalističke podvige u pokušaju prevencije i oštrog kažnjavanja kršenja temeljnih ljudskih prava.

Njihovim se inicijativa pridružuju vrlo važne bioetičke smjernice i protokoli prevencije iskorištavanja i otmice ljudi, pretežno radi prostitucije, dužničkog ropstva, trgovanja djecom i preprodaje ljudskih organa.

U ovom društvenom osvješćivanju suzbijanja trgovanja ljudima, značajni su pastoralni napori Crkvenog Učiteljstva, Dikasterija za promicanje cjelovitog ljudskog razvoja, Papinskog vijeća za pastoral migranata i putujućih osoba, dokumenti socijalnog nauka Crkve, zalaganje redovničkih zajednica i uspostavljanje određenih pastoralnih programa u psihološkoj i duhovnoj reintegraciji žrtava trgovanja ljudima.

Ključne riječi: *trgovanje ljudima, iskorištavanje, kršenje temeljnih ljudskih prava, protokoli suzbijanja trgovanja ljudima, bioetičke inicijative prevencije trgovanja ljudima, Crkveni pastoral.*

CHURCH INITIATIVES IN THE PREVENTION OF HUMAN TRAFFICKING

Abstract

Human trafficking is one of the cruelest crimes of modern times. Its victims are of all age groups and there is not a single country in the world that does not undertake significant political and criminal feats in an attempt to prevent and severely punish this violations of fundamental human rights.

Their initiative is accompanied by very important bioethical guidelines and protocols for the prevention of exploitation and kidnapping of people, mainly for the purpose of prostitution, debt slavery, child trafficking and the resale of human organs.

In this social awareness of the suppression of human trafficking, the pastoral efforts of the Church's Magisterium, the Dicastery for the Promotion of Integral Human Development, the Pontifical Council for the Pastoral Care of Migrants and Travelers, documents of the social doctrine of the Church, the advocacy of religious communities and the establishment of certain pastoral programs for the psychological and spiritual reintegration of victims are becoming moer and more significant for human trafficking.

Key words: *human trafficking, exploitation, violation of fundamental human rights, protocols for the suppression of human trafficking, bioethical initiatives for the prevention of human trafficking, Church pastoral care.*

Uvod

Povijest kao i sam aktualni trenutak u kojem se nalazimo pokazali su koliko je obezvrijeđen ljudski život od začeća do smrti u brojnim egzistencijalnim situacijama. Glavni krivac takvom stanju, može se pripisati prevladavajućoj logici nekih sekularnih etika, kojima je hedonizam i utilitarizam temeljna težnja. One su značajno povezane s vladajućim teorijama relativizma i moralnog indiferentizma kojima je pak temeljna težnja, konzumerizam.

Čovjek koji beskrupulozno konzumira i iskorištava prirodne resurse ne shvaća više prirodu kao stvorenje Božje, niti u čemu želi vidjeti Božju kreaciju i posvjestiti si da mu je povjerena dužnost odgovornog upravljanja i zaštite svega. Naprotiv, čovjek želi biti masovni konzument bez granica i težiti užicima bez kraja. U navedenom kontekstu čovjek i sam postaje predmet s kojim se može trgovati. Čovjek može prodavati samog sebe, svoje znanje, svoj trud, svoje tijelo, organe, ali i nažalost, svoj duh. Također može na različite načine postati žrtva trgovine ljudima koja će biti tema ovog rada.

Papa Franjo, u više je navrata isticao da je trgovanje ljudima, stvarnost koja pogađa one najranjivije u društvu: žene svih dobi, djecu, osobe s invaliditetom, najsiromašnije i one koji dolaze iz slomljenih obitelji i iz teških situacija u društvu.

Cilj nam je ovim diplomskim radom predstaviti temu trgovine ljudima te jasno izreći stav Crkve o nepovredivom dostojanstvu i svetosti ljudske osobe te o kršenju temeljnih ljudskih prava, koje unatoč raznim pravnim i bioetičkim preventivskim kampanjama brojne države ne uspijevaju uspješno riješiti.

Stoga su se njihovim inicijativama pridružile brojni apeli papa, redovničkih zajednica, teologa i volontera, nastojeći moralno utjecati na svijest ljudi, ali i pomoći u psihološkoj i duhovnoj reintegraciji žrtava trgovine ljudima.

Crkvena socijalna doktrina, proglašena vrhovnom razinom crkvenog učiteljstva, stoljećima naglašava neotuđiva ljudska prava socijalne i ekonomske prirode, a posebno temeljno pravo, pravo svakog pojedinca na dostojanstven život i jednak društveni položaj.¹ Njih je potrebno u ovim situacijama, glasno isticati, više no ikad.

S obzirom na slabu javnu osvješćenost i zastupljenost ove iznimne važne teme, odlučio sam se pokušati dati svoj skromni doprinos u ukazivanju tog vrlo važnog pastoralnog angažmana.

¹ PAPINSKO VIJEĆE "IUSTITIA ET PAX", *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2005.

1. KONCEPT TRGOVANJA LJUDIMA

Trgovanje ljudima je jedan od najgorih zločina koje čovjek može počinuti. Pogledamo li problematiku i sistematizaciju tog protupravnog čina, ono se odnosi na kršenje temeljnih prava i slobode koju čovjek kao dostojanstveno i ljudsko biće u današnjem društvu ima: sloboda i dostojanstvo, sloboda kretanja, jednakost među ljudima i pravo na život i zdravlje. „U većini slučajeva muškarce se koriste za teške i prisilne fizičke poslove, dok se osobe ženskog spola koristi u svrhu prostitucije i seksualnih usluga. Najgore tu prolaze djeca koja su žrtve prosjačenja i čestih preprodaja drugim obiteljima bez djece“². Da bismo shvatili dubinu i širinu ove kontroverzne teme, obradit ćemo etimologiju i povijesne začetke trgovanja ljudima koje je u ljudskoj civilizaciji dugo ukorijenjeno kao zločin i nemoralni akt.

1.1. Etimologija pojma

Trgovanje ljudima je pojam i problem koji u današnjem (ali i prošlom) vremenu nije novost ili nešto što se pojavilo od jednom. To je složen pojam koji je kroz povijest mijenjao svoje oblike i načine. Trgovanje ljudima je jedna vrsta suvremenog ropstva koja je bazirana na velikom profitu počinitelja koji se nalaze u domicilnom ili međunarodnom lancu ove ilegalne aktivnosti tj. „black market“/crne burze koncepta kupoprodajne transakcije. Definirano je kao:

»(...) Vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba, pomoću prijetnje ili uporabe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zlorabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja“.³

Republika Hrvatska u svom *Kaznenom zakonu*, određuje trgovanje ljudima kroz:

„Uporabu sile ili prijetnje, obmanu, prijevaru, otmicu, zlorabu ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, davanjem ili primanjem novčane naknade ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, ili na drugi način vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima osobu ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad osobom radi iskorištavanja njezinog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavljanjem ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njezinog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujući i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka, ili radi uzimanja dijelova njezinog tijela, ili radi njezinog korištenja u oružanim sukobima ili radi činjenja protupravne radnje.“⁴

² Usp. *Suzbijanje trgovanja ljudima*. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-programi-i-projekti/nacionalni-programi-237/suzbijanje-trgovanja-ljudima/321> (19.8.2024)

³ UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS. OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children*, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. 55/25. (15.11.2000.) Artikal 3, paragraf (a). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx> (22.8.2024.)

⁴ Usp. HRVATSKI SABOR, *Kazneni zakon*, *Narodne Novine* 125/11, čl. 106.

Iz navedenih definicija možemo vidjeti da ovaj čin sam po sebi čini veliku moralnu, pravnu i etičku štetu pojedincima. Ne možemo ni zamisliti patnju koju pojedinci prolaze kada su iskorišteni i izmanipulirani zbog sebičnih interesa onih koji su „iznad“ njih, u ovome slučaju određenih poduzetnika koji samo i jedino vide komercijalni profit u svim vrstama poslova, pa tako i u ovima koje ocjenjujemo duboko negativnim i lošim, jer se ne cijeni i ne priznaje dostojanstvo koje pripada svakom čovjeku ponaosob. Nažalost, tih je zločina bilo kroz sve povijesne epohe.

1.2. Povijesni pregled trgovanja ljudima

Povijesne začetke trgovanja ljudima možemo promatrati tisućama godina unazad u povijesti koji su se kroz povijest mijenjali te poprimali različite oblike. Trgovanje ljudima je bilo jako usko povezano s ratovima, ropstvom te raznim sociološko-ekonomskim situacijama kroz povijest.

„Povijest ropskih odnosa i nepostojanje svijesti o važnosti poštovanja ljudskih prava stari su otprilike koliko i povijest čovječanstva.“⁵ U antičkim civilizacijama, možemo vidjeti mnogo primjera roblja kao radnika za teške fizičke poslove. Robovi koji su bili zarobljeni u raznim osvajanjima i ratnim pohodima, bili su izloženim teškim uvjetima te prisiljavani na teške fizičke poslove od rudarstva do poljoprivrede. Grčka i Rim sve svoje uspjehe koje su ostvarili u smislu ekonomskog razvitka ne bi moglo biti ostvarivo bez robova, radne snage koje se je iskorištavala.⁶

U Svetom Pismu također možemo vidjeti mnogo pojmova vezano za robovlasništvo i trgovanje ljudima. Sveto pismo je obilato iskazivanja kako Bog voli svoj narod, ljubi, ne želi da itko pati, ne prihvaća nepravdu, gdje je Bog taj koji osuđuje ropstvo. Biblijski gledano, nekoliko je načina kako netko postaje robom: rođenjem (usp. Post 14, 14; Jr 2, 14; Ps 86, 16), zbog duga (usp. Izl 21, 2-6; Lev 25, 39-41), krađom, ako nije moguće uzvratiti (usp. Izl 22, 2-3; Neh 5, 4-5), zatočeništvom (usp. Post 14, 14; Pnz 20, 14), otmicom (usp. Izl 21, 16; Pnz 24, 7). Iako evanđelja ne objašnjavaju razloge zbog kojih netko postaje robom, jasno je da su prve kršćanske zajednice bile svjesne društvenih razlika između slobodnih ljudi i robova. Pavao u 1 Kor 7, 21-24 izravno govori o tom odnosu. Također, u 1 Tim 1, 9-10, dok spominje različite

⁵ I. MUSA, Trgovanje ljudima- ropstvo 21.stoljeća, u: *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, 17-18 (2017.) 12, 88.-112., ovdje: 104.-105.

⁶ Usp. I. ČATIĆ, Ropstvo u grčko-rimskom svijetu i u poslanici Filemonu, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima, Zbornik radova znanstveno-institucijskog projekta o prevenciji trgovanja ljudima*, Đakovo, 2022., 25.-35., ovdje: 26.-27.

prekršitelje Zakona, posebno ističe "trgovce ljudima", odnosno one koji otimaju i prodaju ljude kao robove, drugim riječima, "trgovce robovima".⁷

Možda je jedan od najzornijih primjera, tekst o Josipu i njegovoj braći koji ga prodaju u egipatsko ropstvo. (Post 37). No Biblija govori i o zaštiti robova, istovremeno naglašavajući i istoimeno dostojanstvo svih ljudi. Tko ukrade čovjeka pa ga proda ili zateknu ukradenog kod njega, neka se kazni smrću (Izl 21, 16). Ovdje vidimo da je bilo zabranjena otmica ljudi radi trgovanja. U tekstu Izl 21, 2-6 primjećujemo zakone o ropstvu, uključujući prava robova i uvjete pod kojima se mogu osloboditi. Ako tko bude uhvaćen da je oteo koga između svoje braće, sinova Izraelovih, pa ga učinio svojim robom i prodao ga, taj otmičar neka pogine! Tako ćeš iskorijeniti zlo iz svoje sredine (Pnz 24,7). Ovdje se ponovno osuđuje otmica i trgovina ljudima unutar izraelske zajednice.

Novi zavjet očituje neslaganje s prakticiranjem ropstva. U Lukinu evanđelju (Lk 4, 16-21) Isusov javni nastup u nazaretskoj sinagogi započinje čitanjem ulomka iz knjige proroka Izaije (Iz 61, 1-2) u kojemu se, među ostalim, navodi kako je Isus došao „proglasiti sužnjima oslobođenje, na slobodu pustiti potlačene“. Ovaj ćemo tekst dalje povezati sa Pavlom, koji u poslanici Galaćanima donosi novi stav, „nema više Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak“ (Gal 3,28) gdje donosi novu i dimenziju i roba se gleda kao onog su-brata u Kristu, kako su svi sinovi Božji. Nadalje, Pavao govori o odnosima između robova i gospodara. „Ako se osoba zatekla kao rob nema potrebe brinuti, slobodnjak je u Gospodinu“ (usp. 1 Kor 7, 20-24) te kako se, po njemu, rob ne treba brinuti socijalan status, jer je upravo po Kristu oslobođen. „Time što je rob može tim više usavršiti odnos prema Bogu svojim odnosom prema svojem gospodaru, te da će prema tome dobiti zasluge kod Gospodina“ (usp. Ef 6, 5-8).

Biblija je pokušala duhovno utješno pristupiti žrtvama ropstva, svjesna da je takvo stanje zatekla, ne znajući da će oni oblici, s kojima se ona svojedobno suočavala, poprimiti razne oblike suvremenih načina trgovanja ljudima, povijesno se protezati kroz sva naredna stoljeća i zahvaćati ogromne svjetske razmjere brojnih žrtava.

⁷ Usp. A. MALY, »Za slobodu nas Krist oslobodi« (Gal 5, 1a): o trgovanju ljudima i ropstvu u Novom zavjetu, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima...*, 11.-24., ovdje: 14.-16.

2. STATISTIČKA ZASTUPLJENOST TRGOVANJA LJUDIMA

Da bismo mogli vidjeti tok kretanja i cirkulacije te razvitka ilegalnih aktivnosti koje su vezane za trgovanje ljudima, smatramo nužnim prikazati statističke podatke na lokalnoj (domicilnoj) i međunarodnoj (svjetskoj) razini.

2.1. Trgovanje ljudima u svijetu

Pregled i analiza trgovanja ljudima s obzirom na „njegovu pojavnost na globalnoj razini te organiziranost i motiviranost kriminalnih skupina teško je sasvim pouzdano odgovoriti na pitanje koliko je žrtava trgovanja ljudima odnosno, uz identificirane žrtve trgovanja ljudima, još je više onih žrtava trgovanja ljudima za koje se ne zna.“⁸

Vodeće svjetske organizacije iznose alarmantne statističke činjenice o višemilijunskim brojkama godišnjih nestanaka, otmica i krijumčarenja ljudi. Prema podacima UNICEFA možemo vidjeti ozbiljne i alarmantne brojke koje se odnose na postotak iskorištavanja djece u svrhe trgovanja ljudima. Statistički podatci nam govore da „ne/dobrovoljna trgovina i otmice ljudi u stalnom su trans-nacionalnom porastu širom svijeta i pogađaju najranjivije slojeve društva. Usprkos povećanoj međunarodnoj pozornosti i resursima država i drugih nevladinih institucija, broj ljudi koji postaju žrtve trgovine ljudima, nastavlja rasti. Između 2008. i 2019. broj identificiranih žrtava trgovine ljudima, više se, nego utrostručio. Na svakih 1000 ljudi u svijetu dolazi 5,4 žrtve modernog ropstva.“⁹

Globalno svjetsko izvješće o trgovanju ljudima iz 2022. godine pokazuje da je između 2017. i 2020. identificirano 187.915 žrtava, od čega 46.850 samo u 2020. godini. Žene čine 42% žrtava, djevojčice 18%, a dječaci 17%. Broj muških žrtava porastao je na 23%, što je povećanje od 3% u odnosu na 2019. godinu. U regiji srednje i jugoistočne Europe, uključujući Hrvatsku, zabilježen je porast broja identificiranih žrtava i osuđujućih presuda tijekom 2020. godine. Prema podacima EUROSTAT-a za 2021. godinu, u Europskoj uniji identificirano je 7155 žrtava trgovanja ljudima (+9,5% u odnosu na prethodnu godinu). Žene i djevojke čine 68,4% žrtava, a seksualna eksploatacija prisutna je u 55,7% slučajeva.¹⁰ Gotovo 80 posto

⁸ S. MARGUĆ, N. ŽGANEC, Važnost socijalnog rada i psihosocijalne pomoći u radu sa žrtvama trgovanja ljudima, u: *Socijalne teme*, 8 (2021.) 1, 99.-114., ovdje: 99.

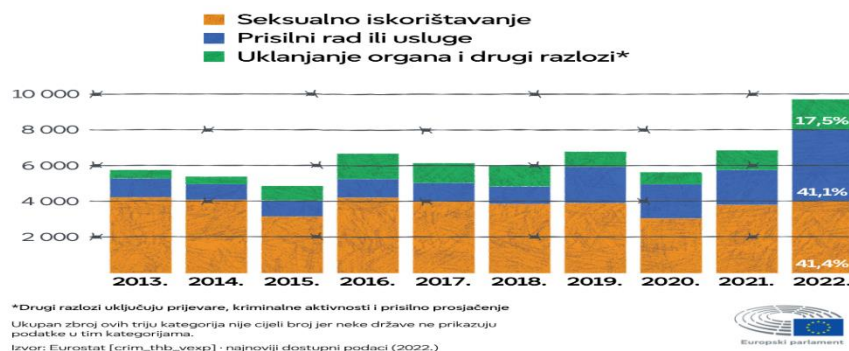
⁹ S. VULETIĆ, Moralno-bioetička problematika eksploatacijskih tendencija trgovanja ljudima, u: *Prevenција trgovanja ljudima...*, 39.-68., ovdje: 40.

¹⁰ Usp. URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, Nacionalan plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=26672>

međunarodnih putovanja trgovine ljudima prelazi preko službenih graničnih kontrolnih točaka, kao što su zračne luke i kopnene granične kontrolne točke. Žrtve prisilnog rada imaju veću vjerojatnost da će biti žrtve trgovine ljudima preko službenih graničnih kontrolnih točaka, dok žrtve trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja čine više slučajeva prelaska granice preko lokacija koje nemaju toliku razinu zaštite granica.

Žrtve trgovine ljudima se najviše pronalaze među osobama namijenjenih za seksualno iskorištavanje, prisilni rad, uklanjanje i preporodaju organa i drugi razlozi. Žrtve trgovine ljudima u EU-u po kategorijama možemo slikovno vidjeti u dolje nižem grafikonu.¹¹

Žrtve trgovine ljudima u EU-u po kategorijama

Žrtve ovih namjera trgovanja, zastupljene su u svim prepoznatim dobnim skupinama.¹²

URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, *Nacionalan plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine.* Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=26672> (4.9.2024)

¹¹ Dostupno na: Trgovina ljudima i kako je EU želi iskorišteniti | Teme | Europski parlament (europa.eu) (4.9.2024)

¹² Oko polovice žrtava koje su identificirali partneri CTDC-a mlađe su od 26 godina, a gotovo četvrtina njih su djeca. Od gore navedenih skupina, dobnu skupinu s najviše žrtava je od 9 do 17 godina, a slijede ih 30 do 38 godina. Dostupno na: <https://www.migrationdataportal.org/themes/human-trafficking> (4.9.2024)

U Europi se godišnje otkrije više tisuća ljudi koji su žrtve trgovine ljudima. Mahom su to mladi u dobi od 18 do 25 godina, a njih 86 % građani su država Europske unije. 30,2 milijuna žrtava (75%) ima 18 i više godina, a broj djece mlađe od 18 godina procjenjuje se na 10,1 milijun (25%).

U Globalnom Izvješću Ujedinjenih Naroda, o trgovanju ljudima, navodi se da je 21% nestale djece, žrtve pornografskog trgovanja, a 37% su u prisilnim brakovima.¹³ 83% žrtava trgovine ljudima za seksualno iskorištavanje su žene. 72% su djeca. 10% je muškaraca. 27% dječaka. 16 milijuna (64%) žrtava prisilnog rada radi u kućanstvu, građevinarstvu ili poljoprivredi.¹⁴ Distribucija se kreće u sljedećim omjerima: 13% žena nalazi se u prisilnom radu, 21% djece, 82% muškaraca i 50% dječaka.

Ovi porazni podaci, ne odnose se samo na neke druge zemlje, već pogađaju i našu domovinu.

2.2. Trgovanje ljudima u Republici Hrvatskoj

Hrvatska se nalazi u jednoj tranzitnoj zoni i često kroz nju prolaze razne struje ljudi koji se bave ovom ilegalnom trgovinom. „Republika Hrvatska po pitanju trgovanja ljudima bila je zahvaćena isključivo kao tranzitna zemlja, no u novije vrijeme sve se više pojavljuje kao zemlja porijekla te krajnjeg odredišta žrtava trgovanja ljudima. Naša zemlja je, uz Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Sloveniju, i dalje važan tranzitni pravac kojim se koriste krijumčari osoba, opojnih droga, oružja, pa tako i trgovci ljudima.

Analizom statističkih podataka za razdoblje od 2002. do 2012. godine došlo se do zaključka da ovaj oblik kriminaliteta najčešće podrazumijeva trgovanje osobama ženskog spola, mlađe životne dobi (od 11 do 30 godina), s ciljem seksualnog iskorištavanja, a karakterizira ga specifična dinamika počinjenja djela te transnacionalni karakter počinjenja djela. Identificirane žrtve u Republici Hrvatskoj uglavnom su državljani Srbije, Bosne i Hercegovine, Ukrajine“.¹⁵

¹³ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME - UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons* 2018., United Nations, New York, 2018., 32.

¹⁴ *Stop the Traffic. People shouldn't be bought & sold.* <https://www.stophetraffik.org/about-human-trafficking/the-scale-of-human-trafficking/>. (Stranica konzultirana 15.1.2019.)

¹⁵ I. MILKOVIĆ, Trgovanje ljudima - analiza slučaja, u: *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 58 (2021.) 3, 943.-966., ovdje: 943.

Kada govorimo o trgovanju ljudima u Republici Hrvatskoj najčešće je govor o seksualnoj eksploataciji mladih žena koje čini veliki udio u broju trgovine ljudima. Također osobe koje su žrtve najčešće su podrijetlom iz zemalja jugoistočne Europe.¹⁶

„Policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova RH prilikom neposrednog identificiranja žrtava trgovanja ljudima poduzimaju sve kako bi pronašli počinitelje tog kaznenog djela, kao i osobe nad kojima je to kazneno djelo počinjeno, bilo da su zatečene u nezakonitim migracijama, prisilnoj prostituciji ili drugim oblicima spolnog ili nekog drugog iskorištavanja te ih tretiraju isključivo kao žrtve i odmah im nastoje osigurati pružanje pomoći i zaštite“¹⁷.

Broj identificiranih žrtava u Hrvatskoj:

- Tablica 1.¹⁸

Godina:	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Broj žrtava:	8	8	19	6	13	15	7(+2)	8	7	14

Godina:	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Broj žrtava:	11	31	-	38	30	29	76	27	15	19	29

Možemo vidjeti prema tablicama kako se je broj žrtava trgovanjem ljudi s godinama povećavao, no kako se ovdje radi o identificiranim žrtvama vrlo vjerojatno je da je broj žrtvi mnogo veći broj.

¹⁶ Usp. S. VEBER, Z. KOŠTIĆ, Obilježja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj, u: *Policija i sigurnost*, 20 (2011.) 1, 203.-210., ovdje: 204.

¹⁷ *Postoji li trgovanje ljudima i u Hrvatskoj?* Dostupno na: <https://mup.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-programi-planovi-i-projekti/nacionalni-programi-i-planovi/suzbijanje-trgovanja-ljudima/postoji-li-trgovanje-ljudima-i-u-hrvatskoj/282027> (27.8.2024)

¹⁸ *Statistički podatci žrtava trgovanjem ljudima za razdoblje od 2002. do 2022.* Dostupno na: <https://mup.gov.hr/istaknute-teme/nacionalni-programi-planovi-i-projekti/nacionalni-programi-i-planovi/suzbijanje-trgovanja-ljudima/postoji-li-trgovanje-ljudima-i-u-hrvatskoj/282027> (4.9.2024)

3. OBLICI ISKORIŠTAVANJA TRGOVINE LJUDIMA

Postoje mnogi načini iskorištavanja ljudi, međutim neki od najčešćih primjera iskorištavanja ljudi su ekonomsko iskorištavanje / dužnički rad, seksualna eksploatacija / prostitucija, trgovina djecom i trgovina organima. Svako iskorištavanje ljudi i djece je težak zločin protiv čovjeka i njegovih prava. Svi ovi oblici iskorištavanja ljudi su na neki način međusobno povezani.

Trgovina u svrhu seksualnog iskorištavanja bila je najzastupljeniji oblik u svim europskim subregijama, u Sjevernoj i Srednjoj Americi i Karibima, te u Istočnoj Aziji i Tihom Oceanu. Žrtve trgovine organa, uglavnom u zemljama poput Meksika, Filipina, Tajlanda, Hondurasa, Gvatemale, Indije i El Salvadora. U sjevernoj Africi drugi su oblici eksploatacije, poput eksploatacijskog prosjaćenja djece, češće otkriveni od ostalih oblika.¹⁹ Nastojat ćemo predstaviti neke najrelevantnije podatke vezano uz oblike iskorištavanja.

3.1. Prostitucija

„Prostitucija je pružanje seksualnih usluga uz novčanu ili drugu materijalnu naknadu; a naziv prostitucija se danas sve češće zamjenjuje vrijednosno neutralnim izrazom seksualnog rada. Premda su osobe koje naplaćuju seksualne usluge oba spola, prostitucija se najčešće povezuje sa ženama kao pružateljicama usluga i muškarcima kao klijentima.“²⁰

Prostitucija je jedan od najčešćih razloga trgovanja ljudima, uz nju se veže pornografija, te lažni i prisilni brakovi. Najčešće se izrabljuju žene i djeca. Djevojke i žene koje su žrtve najčešće dolaze iz siromašnih obitelji, odvodi ih se na prevaru, čak i njihovi „prijatelji“ ih odvođe. Kada se djevojke i žene odvede oduzmu im se dokumenti kao i njihove osobne stvari. One žive u lošim i siromašnim uvjetima najčešće bez kupatila i prozora u nekim vlažnim prostorijama, bez odgovarajuće zdravstvene skrbi ovo kao posljedicu ima i zaraženost spolnim bolestima i mnogim drugim bolestima.²¹

Trgovci ljudima žrtve najčešće žrtve odvođe na tri načina. Prvi način je otmica, drugi način je potpuna prijevara, treći način je djelomična prijevara te ovaj način nosi najviše problema. Ovdje osobe znaju s kojim ciljem odlaze. Žene su svjesne da idu zbog prostitucije,

¹⁹ S. VULETIĆ, Moralno-bioetička problematika eksploatacijskih tendencija trgovanja ljudima, u: *Prevenција trgovanja ljudima...*, 44.-45.

²⁰ *Prostitucija*, Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/prostitucija> (23.8.2024)

²¹ Usp. M. BELUŠIĆ, D. DOLOŽAL, I. DOVRSKI, M. DRAGANJA, Trgovanje ljudima, u: *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* 14 (2006.) 2, 51.-59., ovdje: 52.

ali su okolnosti drugačije od obećanih, one smatraju da će bavljenjem prostitucijom steći prihod, kako će moći same birati klijente, smatraju da će kako će raditi određeni dio sati u danu te da će imati vremena za privatnost, očekuju život u adekvatnom prostoru, raspolaganje sredstvima. No, „vlasnici“ ih stave u takav položaj da ništa od ovoga nije moguće te su one u ropskom položaju. U ovakvim situacijama prijevara nije u svrhu nego u okolnostima. Uz djelomičnu prijevaru veže se i metoda drugog vala, žrtve se vraćaju u svoju sredinu i vrbuju druge žene, one svojim primjerom uvjeravaju nove žrtve kako je u drugoj državi bolji život, te to daje konačni okidač za odlazak.

U govoru o trgovanju ljudima u svrhu seksualne eksploatacije razlikuju se prisilna prostitucija, eksploatacijska seksualna djelatnost te seksualni rad. Prisilnom prostitucijom se označava pružanje seksualne usluge pod prisilom. Kada se ženama otima zarada ili im se sustavno uskraćuje zarada, govori se o eksploatacijskim seksualnim djelatnostima.²² Djevojke i žene koje odlaze raditi u druge države za boljim životom prvo moraju raditi kako bi otplatile dug puta budući vlasnici plaćaju put, no obećani posao donosi nisku zaradu te ih se tako prisili raditi posao kojim će biti bolje plaćene, a to dovodi do prostitucije.

U svijetu se vode žustre rasprave oko legalizacije prostitucije. Budući da je prostitucija u većini zemalja ilegalna dolazi se do pitanja kada bi se prostitucija legalizirala bi li se onda smanjila trgovina ljudima ili još više povećala budući da bi onda trgovci ljudima bili u zaklonu zakona. Kratko ćemo progovoriti o dva načina legaliziranja prostitucije na primjeru Nizozemske i Švedske. Nizozemska je 2000. godine legalizirala prostituciju. Smatrali su da će time smanjiti trgovanje ljudima, no podatci pokazuju kako se zapravo broj žrtava trgovanja ljudi povećao. Bordeli su se zatvarali pod sumnjom kriminalnih aktivnosti. Za razliku od Nizozemske Švedska je uvela zakon kojim se kažnjava one koji kupuju seksualne usluge, ali ne i one koji prodaju te iste usluge, analiza je pokazala kako je ovaj model važan u prevenciji trgovanja ljudima. Ovime prostitucija u Švedskoj nije porasla, te se ulična prostitucija smanjila. Situacija je ovakva jer se klijenti boje kažnjavanja. No daljnja istraživanja su pokazala kako je smanjeni broj prostitutki samo prividan budući da se ovako samo povećao rizik i nasilje prema seksualnim radnicima. Bila prostitucija legalna ili ne, ostaje problematična djelatnost. Legalizacijom prostitucije nije se iskorijenio trgovanje ljudi, iako je to bio jedan od ciljeva legalizacije. Primjer Nizozemske pokazao je suprotan rezultat, te se čak smatra kao glavno

²² Usp. Š. MATAK, A. VARGEK, Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li legalizacija prostitucije na smanjenje trgovanja ljudima, u: *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 91 (2012.) 46, 59.-80., ovdje: 64.-66.

odredište trgovanjem ljudi u svrhu prostitucije. Švedski primjer iako nelogičan zbog toga što seksualne radnice plaćaju porez, ali klijenti mogu biti kažnjeni ipak se pokazao kao najefikasniji model u borbi protiv trgovine ljudima.²³ Ipak neki autori smatraju kako će trgovanje ljudima odnosno ženama postojati dok bogati muškarci budu smatrali da je u redu eksploatirati mlade žene.

3.2. Dužnički rad

Žrtve ekonomskog iskorištavanja su izložene ropskom radu prekovremenih sati, trpe bezbrojna poniženja, fizička zlostavljanja, izgladnjivanja, brutalne i agresivne napade, batine, ucjene i druge metode da bi se držali u podređenom položaju.

Trgovci se koriste raznim podvalama kako bi odveli žrtve, jedna od takvih podvala je i postojanje duga, koji se preuveličava te žrtva nema mogućnost da otplati takav dug.²⁴ Ovakav način vezan je uz sve vrste iskorištavanja ljudi.

Osobe koje prisilno rade često im se plaća jako malo ili ih se uopće ne plaća, jer su prevarene da otplate dug. Poslodavac često koristi različite taktike kako bi žrtvi uveo u dužnički krug iz kojega žrtva ne može nikako izaći, taj dug se zna prenositi i na obitelji žrtve. Siromaštvo, prijetnje, nasilje, nadzor i zatvaranje su samo neki od načina na koji se žrtvu prisili da ne može otići niti tražiti pomoć. Dužnički rad je vrlo često značajan faktor u trgovanju ljudima. Žrtvama se ponudi posao izvan države, omogući im se prijevoz, a kada stignu posao ili ne postoji li nije onakav kakav su se dogovorili te je osoba uhvaćena u zamku.²⁵

U većini slučajeva osobe koje rade kako bi otplatili dug rade puno više i duže nego što bi trebalo kako bi se otplatio dug koji imaju prema poslodavcu. Podatci pokazuju kako se u prvim mjesecima pandemije COVID – 19 povećao se broj onih koji su upali u dužničko ropstvo, budući da nisu mogli posuđivati novac službenim putem.²⁶

Najviše dužničkog rada je u Indiji, Pakistanu, Bangladešu i Nepal.²⁷ Radnici najčešće rade u poljoprivredi, ciglanama, mlinovima, rudnicima i tvornicama. U nekim društvima dug

²³ Usp. Š. MATAK, A. VARGEK, Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li legalizacija prostitucije na smanjenje trgovanja ljudima, u: *Pravnik*, 92 (2012.) 46, 59.-80., ovdje: 67.-77.

²⁴ Usp. M. BELUŠIĆ, D. DOLOŽAL, I. DOVRSKI, M. DRAGANJA, *Trgovanje ljudima*, u: *Kriminologija & socijalna integracija*, 2 (2006.) 14, 51.-59., ovdje: 52.

²⁵ Usp. *Human trafficking, forced labour and debt bondage*. Dostupno na: <https://www.gla.gov.uk/who-we-are/modern-slavery/who-we-are-modern-slavery-human-trafficking-forced-labour-and-debt-bondage> (23.8.2024)

²⁶ Usp. *What is bonded labour ?* Dostupno na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/bonded-labour/> (23.8.2024.)

²⁷ Usp. *Bonded Labor*. Dostupno na: <https://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/bonded-labor> (23.8.2024)

se prenosi na djecu, te oni otplaćuju dugove roditelja u kojima su se roditelji zadužili prije nekoliko desetljeća.²⁸ Neki poslodavci ljude hvataju u dužničko ropstvo tako što traže naknade za zapošljavanje radnicima, kako bi si radnici osigurali posao, ili traže radnike da si plate osiguranje ili tečaj o poslu kojim će se baviti. Žrtve mogu početi radi s malim dugom, ali kako rade tako se njihov dug povećava, jer trebaju hranu i vodu. Sve su ovo načini kako bi se radnika dovelo do duga prema poslodavcu.

Migranti su posebno osjetljiva skupina na ovaj način, budući da su oni ovisni o agenciji koja ih je regrutirala. Putovnice i osobne iskaznice radnika su kod poslodavca, sve kako radnici ne bi mogli otići od poslodavca.

Iako je dužničko ropstvo ilegalno, rijetko kada se kažnjava posebno u slučajevima kada ljudi koji imaju moć imaju dobrobit od iskorištavanja drugih. Kao i svaka vrsta modernog ropstva tako i dužnički rad cvjeta tako gdje je korupcija, siromaštvo i diskriminacija. Loše obrazovanje, malo poslova i nedostatak pravde sve to ljudima onemogućuje da se izvuku siromaštva.

3.3. Trgovina djecom

Jedna od velikih problema u svijetu svakako je i trgovanje djecom. Trgovina djecom događa se na svim kontinentima, što su zemlje siromašnije veća je zastupljenost prodaje djece. Djecom se trguje zbog prosjačenja, zbog raznih poslova, poslova oko kuće, sitnih krađa, zbog seksualnih usluga poput pornografskih fotografija, ali i zbog izravne prostitucije, te zbog trgovine organima.²⁹ Ali ovdje dominira seksualno iskorištavanje djece, što na djecu ostavlja neizbrisive posljedice.³⁰

Djeca žrtve trgovine ljudi često rade u vrlo lošim uvjetima, čak i opasnim uvjetima. Ova djeca nemaju priliku pokazati svoj puni potencijal budući da se ne školuju i nemaju slobodu donositi vlastite odluke.³¹ Djeca često nisu svjesna kako je ono što im se čini nasilje. Često

²⁸ Usp. *What is bonded labour?* Dostupno na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/bonded-labour/> (23.8.2024)

²⁹ Usp. U. BERNER; *Trgovina djecom veliki je biznis*. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/trgovina-djecom-veliki-je-biznis/a-2282030> (22.8.2024)

³⁰ Usp. R. RAŠOVIĆ, *Opasno rastući biznis: U svijetu se 'trguje' s 1,2 milijuna djece, a seksualno iskorištavanje nema granice*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/opasno-rastuci-biznis-u-svijetu-se-trguje-s-12-milijuna-djece-a-seksualno-iskoristavanje-nema-granice-1706524> (22.8.2024)

³¹ Usp. *Child trafficking*. Dostupno na: <https://theirworld.org/resources/child-trafficking/> (22.8.2024)

vjeruju da su vezi sa zlostavljačem ne shvaćaju da su iskorištavani. Oni osjećaju krivnju i sram poradi nasilja koje trpe.³²

Trgovci često okupe djecu s obiteljima kako bi zadobili njihovo povjerenje, ali događa se da djecu oduzimaju prijateljima i nasiljem. Oni često obećaju obiteljima kako će njihova djeca imati bolju budućnost negdje dalje nego ako ostanu u državi u kojoj žive. Trgovanje je i ekonomski zločin, oni traže od obitelji novac kako bi djeci riješili dokumente ili putovanje, a obitelj će od toga profitirati kroz novac koji djeca zarade. Nakon toga često djeci govore kako je taj novac za otplatu duga koji obitelj njima duguje. Roditelji djecu šalju najčešće iz dva razloga ili kako bi djetetu omogućili bolji život ili kako bi djeca nešto zaradila za ostatak obitelji.³³

Rizični faktori za trgovinu djecom su: siromaštvo, nejednakost između država, države pogođene ratom, niska razina školovanja, nedostatak jednakih prilika, diskriminacija i marginalizacija te zahtjevi za jeftinim ili besplatnim radom i radnom snagom koja se jednostavno kontrolira.³⁴

Afrička se djeca iz siromašnih obitelji često prodaju na posvajanje u razvijene dijelove svijeta, često niti roditelji djece niti posvojitelji nisu svjesni što se zapravo događa. Roditeljima se govori kako djeca idu na školovanje te kako će im biti bolje nego kod njih, ali da će se vratiti, a posvojiteljima, da su roditelji djece umrli, te da je za djecu bolje kod njih. Posvojitelji plaćaju velike iznose za djecu. No poslije nekog vremena posvojitelji u razgovoru s djecom otkriju istinu o roditeljima djece, neki posvojitelji odluče vratiti djecu roditeljima. Sirotišta se zatvaraju zbog prodaje djece.³⁵ Ovdje samo ostaje pitanje, koliko još sirotišta radi, a iza njih se krije trgovina djecom?

Podatci iz nama susjedne Bosne i Hercegovine su vrlo poražavajući budući da je manje od polovice prijavljenih za prodaju djece osuđena, a vrlo mali broj osuđen na zatvorske kazne.

³² Usp. *Child trafficking*. Dostupno na: <https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/child-trafficking/> (22.8.2024)

³³ Usp. U. BERNER, *Trgovina djecom veliki je biznis*. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/trgovina-djecom-veliki-je-biznis/a-2282030> (22.8.2024)

³⁴ Usp. *Isto*, (22.8.2024)

³⁵ Usp. R. KAYE, W. DRASH, *Kids for sale: „My mom was tricked“*. Dostupno na: <https://amp.cnn.com/cnn/2017/10/12/health/uganda-adoptions-investigation-ac360/index.html> (22.8.2024)

Ovdje su najčešće trgovanju podvrgnuta romska djeca, djeca migranata i izbjeglica te djeca bez roditeljske skrbi.³⁶

Osim što je trgovina djecom organizirani kriminal ovo je također, i zločin protiv prava djeteta, budući dijete odvede iz svoga doma, on više nema nikakvog kontakta sa svojom obitelji, ne ide više u školu. Trgovci se ponašaju vrlo nasilno prema djeci. Oni vrše veliki pritisak na djecu da moraju krasti, prosjačiti ili se prostituirati samo kako bi dobili novce.

3. 4. Trgovina organima

Jedan od najgorih oblika trgovine ljudima je je trgovanje ljudskim organima, budući da se nelegalno prodaju dijelovi ljudskog tijela.³⁷ Ono što je jedna od strašnih činjenica kod trgovanja ljudskim organima je činjenica da se njima može trgovati samo ako ga je odstranila profesionalna medicinska osoba.³⁸ Kao i većina žrtava trgovanja ljudima i žrtve trgovanja organima su ljudi ranjivih skupina, kao npr. ljudi koji žive u siromaštvu. Trgovci su obično ljudi koji su dio međunarodnih kriminalnih skupina. Primatelji organa plaćaju puno veću cijenu nego što ju donori dobiju, razlog tome je što posrednici, kirurzi, ravnatelji bolnica i ostali uključeni imaju dobit.³⁹

U većini država zarada od prodaje ljudskih organa je zabranjena, ali unatoč tomu svi oni koji sudjeluju u tome rijetko su kažnjeno gonjeni. U slučaju kada dolazi do kažnjavanja rijetko kada su liječnici ti koji se kažnjavaju obično se kažnjavaju posrednici. Žrtve se rijetko kada ohrabruje da učine nešto protiv onih koji sudjeluju u prodaji organa.⁴⁰

Puno ljudi i pristane na prodaju organa, ali često ne dobiju sumu novca koja je dogovorena ili uopće ne dobiju plaćeno. Ljudi koji prodaju organe često nisu upućeni kakav će to utjecaj imati na njihovo zdravlje. Postoji nekoliko načina na koje se dolazi do organa: otimanje, ubijanje i prodaja ljudi u ovu svrhu, transplantacija prisilom, žrtva može otići u bolnicu radi neke ozljede ili bolesti te mu se organ izvadi bez dozvole. Često se žrtve odvo-

³⁶ Usp. B. SMILJANIĆ, *Trgovina djecom: Zakoni postoje, ali im je primjena loša*. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/teme/2024/2/29/trgovina-djecom-zakoni-postoje-ali-im-je-primjena-losa> (22.8.2024)

³⁷ Usp. M. BELUŠIĆ, D. DOLOŽAL, I. DOVRSKI, M. DRAGANJA, Trgovanje ljudima, u: *Kriminologija & socijalna integracija*, 2 (2006.) 14, 51.-59., ovdje: 54.

³⁸ Usp. F. BEQIRI, Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa na Kosovu, u: *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28 (2020.) 1, 78.-94., ovdje: 82.

³⁹ Usp. THE VIENNA FORUM TO FIGHT HUMAN TRAFFICKING 13-15 FEBRUARY 2008, *Trafficking in persons for the purpose of organ removal*. Dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP011HumanTraffickingfortheRemovalofOrgans.pdf>, str. 5 (20.8.2024)

⁴⁰ Usp. *Isto*, str. 9-10.

izvan države zbog nedefiniranog posla te na tom poslu ne uspije materijalno, takve osobe budu prisiljene biti u „sigurnim kućama“, ponekad se žrtve stave pod anesteziju te se samo probude bez jednog bubrega, žrtve se znaju i nasilnim putem prisiliti na prodaju bubrega. Organi znaju biti uklonjeni kod osoba kojima je dijagnosticirana moždana smrt.⁴¹

Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa krši ljudsko dostojanstvo i pravo na život. Najprodavaniji organi na crnom tržištu su: bubrezi, jetra, srce, pluća i gušterača.⁴² Bubrezi se u načelu presađuju od živih donora iz slabo razvijenih zemalja, primateljima iz razvijenih zemlja.⁴³ Iako je transplantacija veliko znanstveno i medicinsko dostignuće, pozitivno medicinsko dostignuće ostaje u sjeni ilegalne transplantacije organa.⁴⁴

Ovdje ćemo progovoriti o Kosovskom slučaju Medikus u kojem samo jedan od optuženih nije bio liječnik. U ovom slučaju darivatelje su pronalazi putem interneta ili novinskih oglasa. Posrednici su izrađivali krvne testove darivatelja, te su darivatelji čekali mjesec ili dva dok bi se pronašao primatelj te su bili obaviješteni i čekali daljnje upute. Darivatelji i primatelji putovali su u Istanbul. Tamo su darivatelje dalje medicinski testirali kako bi se potvrdilo jesu li prikladni donori. Sve im je bilo osigurano smještaj, put, obroci, sve u svrhu kontrole nad donorima. Nakon Istanbula odlazili su u Kosovo, gdje su na granici govorili kako idu u posjet rođacima ili na specifično liječenje u kliniku Medikus. Na suđenju jedan od darivatelja svjedočio je kako mu je posrednik obećao 20 000 USD, nakon toga 10 000 USD, a nakon operacije primio je 8 000 USD, a ostatak novca mu je obećan samo ako pronađe nove donore. Njegovo zdravstveno stanje se nakon operacije pogoršalo. Članovi ove kriminalne skupine htjeli su nasiljem, otimanje, prijevaram i obmanom postići kontrolu nad donorima kako bi oni pronalazili nove donore. Zbog uklanjanja organa putuje se s jedne strane svijeta na drugu iz siromašnih krajeva svijeta u bogatije krajeve. Indija je jedna od najvećih izvoznica organa. U slučaju Medikus Turska je bila tranzitna zemlja. Donori nisu primili adekvatno liječenje to pokazuje činjenica da su gotovo svi nakon operacije u svojim zemljama tražili liječničku pomoć. U uobičajenim slučajevima transplantacije u bolnici se ostaje desetak dana ako nema

⁴¹ Usp. THE VIENNA FORUM TO FIGHT HUMAN TRAFFICKING 13-15 FEBRUARY 2008, *Trafficking in persons for the purpose of organ removal...*, str. 2 -8 (20.8.2024)

⁴² Usp. F. BEQIRI, Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa na Kosovu, u: *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28 (2020.) 1, 78.-94., ovdje: str. 89.-91.

⁴³ Usp. THE VIENNA FORUM TO FIGHT HUMAN TRAFFICKING 13-15 FEBRUARY 2008, *Trafficking in persons for the purpose of organ removal*. Dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP011HumanTraffickingfortheRemovalofOrgans.pdf>, str. 2. (20.8.2024)

⁴⁴ Usp. F. BEQIRI, Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa na Kosovu, u: *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28 (2020.) 1, 78.-94., ovdje: str. 89.-91.

komplikacija, no u ovim slučajevima su donore otpuštali nakon 5 dana. Muškarci su većinom donori. U slučaju Medikus muškarci su činili 80 % i žene 20 % donora, najmlađi donor bio je 20 godina. Na crnom tržištu bubrezi čine 75 % crnog tržišta organima, u slučaju Medikus 100 % su bili bubrezi. Širom svijeta raste potreba za organima, liste čekanja su sve duže. Primatelji u slučaju Medikus su bili bolesni preko deset godina, a mogli su platiti bubrege na crnom tržištu. U slučaju Medikus svi su bili muškarci te između 55 godina i 72 godine. Obilježja primatelja organa su slična: to su kronični bolesnici, bogati, žive u razvijenim državama, obrazovaniji su od donora, muškog su roda. Većina njihovih obilježja je suprotna od obilježja donora.⁴⁵

Na smanjenje prodaje organa utjecalo bi kada bi se povećalo doniranje legalnim putem. Prodaja organa za žrtve donosi velike posljedice. Zdravstvene posljedice su: zdravstvene i medicinske komplikacije do kojih dolazi zbog slabih informacija kao i zbog slabe zdravstvene zaštite, ovdje su i psihološke posljedice zbog suočavanja sa stigmom i diskriminacijom... Daljnje posljedice su socijalne, u nekim naseljima prodaja organa je poput muške prostitucije, pritisak prodaje organa da se uzdržava obitelj, manje šanse za brak te mnoge druge. Te posljednja vrsta posljedica koju ovdje promatram je ekonomska posljedica, nezaposlenost zbog stigmatizacije, osoba ostaje bez prihoda zbog tjelesne nemogućnosti vraćanja na posao, kao što je već navedeno osobe ne prime puni iznos koji je dogovoren, uz ovo se veže i mnoštvo drugih posljedica.⁴⁶

⁴⁵Usp. F. BEQIRI, Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa na Kosovu, u: *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28 (2020.) 1, 78.-94., ovdje: str. 83.-88.

⁴⁶ Usp. THE VIENNA FORUM TO FIGHT HUMAN TRAFFICKING 13-15 FEBRUARY 2008, *Trafficking in persons for the purpose of organ removal*. Dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP011HumanTraffickingfortheRemovalofOrgans.pdf>, str. 12.-17. (20.8.2024)

4. BIOETIČKE INICIJATIVE PREVENCIJE TRGOVINE LJUDIMA

Bioetika, sa svojim naglaskom na moralne vrijednosti i ljudska prava, pruža osnovu za razmišljanje i djelovanje u suzbijanju trgovine ljudima, ističući značaj prevencije, pravde i zaštite najranjivijih članova društva. Cilj bioetičkih inicijativa je zaštita ljudskog dostojanstva i prava pojedinca. Ove inicijative povezuju etička načela sa socijalnim i pravnim mjerama kako bi se spriječilo zlostavljanje i trgovanje ljudima. Ključni aspekti uključuju edukaciju, podizanje svijesti, razvoj politika koje štite ranjive skupine i suradnju s međunarodnim organizacijama.

4.1. Postupak identifikacije žrtava i potreba proširenja ciljanih skupina kojima se pruža edukacija

Pravovremena identifikacija žrtava trgovanja ljudima ključni je uvjet koji mora biti ispunjen za primjenu zakona koji se odnose na kazneni progon i kažnjavanje počinitelja tog kaznenog djela. Stoga je nužno poticati i uspostaviti suradnju između policijskih službenika i osoba koje imaju veću učestalost kontakata sa žrtvama trgovanja ljudima kako žrtve ne bi ostale neotkrivene. Među osobe s većom učestalošću kontakata sa žrtvama osobito spadaju zdravstveni djelatnici.

Žrtve trgovanja ljudima pate od izrazito teških oblika fizičkog i psihičkog nasilja, stoga postoji veća vjerojatnost da će najprije doći u kontakt s nekim zdravstvenim djelatnikom zbog svojih ozljeda ili drugih zdravstvenih problema.

Zdravstveni problemi koji se pojavljuju kod žrtava trgovanja ljudima uključuju deprivaciju hrane i sna, ekstreman stres, spolno prenosive bolesti, posljedice višestrukih prisilnih ili nesigurno izvedenih pobačaja, ovisnost o drogama (često kao način na koji eksploatator održava svoj nadzor nad žrtvom), fizičko zlostavljanje i mučenje (primjerice, slomljene kosti, gubitak zuba, opekotine od cigareta) te psihičko zlostavljanje koje rezultira posttraumatskim stresnim poremećajem, depresijom i suicidalnošću. Zbog toga zdravstveni djelatnici mogu imati iznimno važnu ulogu u suzbijanju trgovanja ljudima, jer je riječ o stručnim osobama koje mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovanja, čak i dok se one još uvijek nalaze u zatočeništvu. U tom smislu zdravstveni djelatnici imaju jedinstvenu priliku identificirati žrtvu i intervenirati dok je ona još uvijek pod nadzorom osobe koja ju je zarobila.

*Pregledom Nacionalnog plana za suzbijanje za trgovanje ljudima za razdoblje 2018. – 2021.*⁴⁷, kao i prethodnih planova te *Godišnjih izvješća o provedbi prethodnih nacionalnih planova*, utvrđeno je da se zdravstveni djelatnici uključuju u postupak zaštite žrtava tek nakon što su one već identificirane. Na taj način problemu se pristupa na reaktivan način. Umjesto da se proaktivno stvore uvjeti kojima bi se povećala vjerojatnost za otkrivanje i identifikaciju žrtava. Iz tog razloga potrebno je organizirati treninge i izraditi priručnike za zdravstvene djelatnike s ciljem njihova osposobljavanja za identificiranje potencijalnih žrtava trgovanja ljudima. Također bi bilo potrebno uspostaviti određeni protokol za postupanje kako bi se žrtva premjestila na neko sigurno mjesto i zaštitila od svojeg eksploatora. Preporučuje se i proširenje obuke za djelatnike kaznenog pravosuđa kako bi se poboljšala identifikacija žrtava i smanjila njihova sekundarna viktimizacija. Klauzula nekažnjivosti, koju propisuju međunarodni ugovori i EU direktiva, trebala bi spriječiti kažnjavanje žrtava za radnje na koje su prisiljene, no njezina provedba ovisi o uspješnoj identifikaciji žrtava, što je često izazovno. Problemi uključuju nedostatak znanja među stručnjacima, stereotipe o tome tko može biti žrtva, poteškoće u komunikaciji sa žrtvama te nedostatak svijesti samih žrtava da su žrtve.⁴⁸

I mediji imaju ključnu ulogu u prepoznavanju i podizanju svijesti o žrtvama trgovanja ljudima. Oni mogu educirati javnost o znakovima trgovanja ljudima, uključujući fizičke i psihološke simptome te situacije koje mogu ukazivati na eksploataciju. Kroz izvještavanje o slučajevima, mogu vršiti pritisak na vlasti da poduzmu potrebne mjere i poboljšaju zakone i politike za zaštitu žrtava. Suradnjom s nevladinim organizacijama, mediji osiguravaju da informacije o trgovini ljudima dosegnu širu publiku, dok kroz kampanje i edukativne programe pomažu u prevenciji trgovanja ljudima informirajući potencijalne žrtve o rizicima i načinima zaštite. Uloga medija u borbi protiv trgovanja ljudima je neprocjenjiva, ali je ključno da izvještavanje bude odgovorno i etičko kako bi se izbjegla dodatna viktimizacija žrtava.⁴⁹

Osim ovih nekoliko navedenih inicijativa, poteban je naglasak na među/narodnom pravu kako bi se ovom problemu adekvatno pristupilo.

⁴⁷ URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje 2018.-2021.* Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20suzbijanje%20trgovanja%20ljudima%20za%20razdoblje%20od%202018.%20do%202021..pdf> (3.9.2024)

⁴⁸ L. OFAK, M. MUNIVRANA VAJDA, Preporuke za poboljšanje hrvatskog pravnog okvira i mjera za suzbijanje i prevenciju trgovanja ljudima, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 69 (2019.) 1, 78.-94., ovdje: 73.-76.

⁴⁹ HRVATSKI CRVENI KRIŽ - FRANCE TERRE D'ASILE, *Vodič za identifikaciju žrtava trgovanja ljudima.* <https://www.hck.hr/UserDocsImages/dokumenti/Azil,%20migracije,%20trgovanje%20ljudima/2.1.%20S mjernice%20finalna%20verzija.pdf> (4.9.2024)

4.2. Među/narodne smjernice i protokoli suzbijanja trgovanja ljudima

Otmice i trgovina ljudima postaju sve veći, globalni problem. Upravo zbog toga je potrebna međunarodna strategija kako bi se povećala svijest o ovome problemu, kako bi se pružila pomoć žrtvama te kako bi se pomoglo žrtvama.

Trgovanje ljudima je bioetički problem koji zahtjeva interdisciplinarnu strategiju kako bi se olakšala međunarodna suradnja sve u svrhu istraživanja i procesuiranja ovakve vrste trgovine. Stoga valja ukazati na neke izdvojene pravne okvire za zaštitu ranjivih skupina: *UN Deklaracija o ljudskim pravima (1948.)*⁵⁰, *Konvencija UN o suzbijanju trgovanja ljudima i iskorištavanja prostituiranja drugih (1949.)*⁵¹, *Direktiva o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima*⁵², *Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala*⁵³, *Palermo protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom*⁵⁴, *Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom*⁵⁵, *Konvencija o pravima djeteta*⁵⁶, *Dodatni protokol o prodaji djece, dječje prostitucije i dječje pornografije*⁵⁷, *Deklaracija iz Rio de Janeira*⁵⁸,

⁵⁰ UN, *Deklaracija o ljudskim pravima*, http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf.

⁵¹ UN, *Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima i iskorištavanja prostituiranja drugih*, (1949.), https://www.czzr.hr/dokumenti/un_Konvencija.pdf

⁵² COUNCIL OF EUROPE, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Being*, (CETS No. 197), <https://rm.coe.int/168008371d>

⁵³ UNODC, *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the protocols Thereto*. 55/25. New York, 2004., <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

⁵⁴ UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS. OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 55/25 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

⁵⁵ UNITED NATIONS, *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air*, New York, 2000. https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf

⁵⁶ UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Convention on the Rights of the Child*, 44/25, (20.11.1989.), <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

⁵⁷ UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*. A/RES/54/263 <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opscrc.aspx>-

⁵⁸ WORLD CONGRESS III, *The Rio de Janeiro Declaration and the Call for Action to Prevent and Stop Sexual Exploitation of Children and Adolescents*, (25.-28. 11.2008., Rio de Janeiro, Brazil). https://www.unicef.org/protection/57929_58006.html

*Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja*⁵⁹ te *Konvencija o najgorim oblicima dječjeg rada*⁶⁰.

Ove nabrojane, ali i one koje nisu spomenute usmjerene su na određivanje ne samo kazne za počinitelje, nego i za pomoć žrtvama.

Kako bi se poboljšala borba protiv trgovine ljudima, Republika Hrvatska uspostavila je Nacionalni odbor za suzbijanje trgovine ljudima 2002. godine, koji je razvijao *Nacionalne planove za suzbijanje trgovine ljudima*.⁶¹ Prvi takav plan naglašavao je pet ključnih područja: zakonski okvir, pomoć i zaštitu žrtava, prevenciju, edukaciju i međunarodnu suradnju. Kasniji planovi, uključujući onaj za razdoblje 2012.-2015., dodatno su nadogradili postojeće mjere i aktivnosti, s posebnim naglaskom na jačanje suradnje između Državnog odvjetništva i Ministarstva unutarnjih poslova te unaprjeđenje metoda identifikacije žrtava. Vlada RH je 2018. godine donijela izmjene i dopune Odluke o osnivanju Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovine ljudima, čime je donesen novi *Nacionalni plan za razdoblje od 2018. do 2021. godine*, s ciljem daljnjeg jačanja borbe protiv ove globalne prijetnje.⁶²

Republika Hrvatska je svrstana među države koje su uložile najviše u pitanje trgovanje ljudima. Republika Hrvatska preuzela je obvezu implementacije međunarodnih dokumenata u svoje nacionalno zakonodavstvo. Hrvatski pravni okvir za zaštitu žrtava trgovine ljudima obuhvaća *Kazneni zakon*⁶³, *Zakon o strancima*⁶⁴, *Zakon o kaznenom postupku*⁶⁵ i druge relevantne zakone. Ovi zakoni fokusirani su na suzbijanje organiziranog kriminala te pružanje pomoći i zaštite žrtvama.

Hrvatski *Kazneni zakon* u članku 105. definira ropstvo i predviđa kazne od jedne do petnaest godina zatvora, ovisno o težini djela. Članak 106. *Kaznenog zakona* bavi se trgovinom ljudima, uključujući prisilni rad, seksualno iskorištavanje, prisilne brakove i trgovinu organima.

⁵⁹ WORLD CONGRESS III, *The Rio de Janeiro Declaration and the Call for Action to Prevent and Stop Sexual Exploitation of Children and Adolescents*, (25.-28. 11.2008., Rio de Janeiro, Brazil). https://www.unicef.org/protection/57929_58006.html

⁶⁰ INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION, *ILO Convention on the Worst Forms of Child Labour* 182, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182

⁶¹ Svi navedeni dokumenti, dostupni su na poveznici <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-trgovanja-ljudima/599>

⁶² URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje 2018.-2021.* Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20suzbijanje%20trgovanja%20ljudima%20za%20razdoblje%20od%202018.%20do%202021..pdf> (3.9.2024)

⁶³ HRVATSKI SABOR, Kazneni zakon, u: *Narodne Novine* 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

⁶⁴ HRVATSKI SABOR, Zakon o strancima, u: *Narodne Novine* 130/11, 74/13, 69/17, 46/18.

⁶⁵ HRVATSKI SABOR, Zakon o kaznenom postupku, u: *Narodne Novine* 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.

Kazne za ova djela kreću se od jedne do petnaest godina zatvora, s težim kaznama za zločine počinjene nad djecom ili od strane službenih osoba. Članak 107. *Kaznenog zakona* regulira trgovinu dijelovima ljudskog tijela i zamecima, predviđajući kazne od šest mjeseci do deset godina zatvora za osobe koje su uključene u ovakve aktivnosti.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, kao nacionalno koordinativno tijelo za suzbijanje trgovanja ljudima, u ovome ima značajnu ulogu uz koordinacijsku suradnju i brojne bio-etičke inicijative pomoći žrtvama trgovine ljudima.

Konkretna realizacija tih inicijativa očituje se *primjenom '3P (Persecution-Prevention-Partnership) Indeksa politike trgovine ljudima*⁶⁶ kojim se mjeri učinkovitost vladinih politika u borbi protiv trgovine ljudima na temelju procjene zahtjeva politike koje propisuju Protokoli UN-a kroz tri glavne komponente zaštite: kazneni progon - sprečavanje + (partnerstvo).

Globalni plan djelovanja UNODOC-a, preporučuje prošireni pristup „4 Ps“ (*Persecution – Protection – Prevention – Partnership*/gonjenje trgovaca trgovine ljudima – zaštita i pomoć žrtvama – prevencija - izgradnju partnerstava).

Ovoj se interdisciplinarnoj borbi protiv zločinaca može značajno pridružiti i kampanja Crkvenih pastoralnih inivijativa.

⁶⁶ '3P Anti-trafficking Policy Index'. <http://www.economics-human-trafficking.net/anti-trafficking-3p.html>. (24.8.2024.)

5. CRKVENE INICIJATIVE PREVENCIJE TRGOVINE LJUDIMA

Crkva ima dugu tradiciju zalaganja za dostojanstvo ljudske osobe i borbe protiv svih oblika ropstva. Katolička Crkva ne samo da snažno osuđuje trgovinu ljudima kao moralnu izopačenost, već i aktivno radi na rješavanju ovog problema. Crkva podržava žrtve, educira javnost i surađuje s raznim međunarodnim partnerima kako bi pomogla u iskorjenjivanju ovog modernog oblika ropstva. Kroz svoj utjecaj i resurse, Crkva potiče globalnu zajednicu na konkretno djelovanje protiv trgovine ljudima. U ovom poglavlju će biti predstavljene Crkvene inicijative koje imaju za cilj prevenciju trgovine ljudima, kroz analiziranje relevantnih Crkvenih dokumenata, izrazito zalaganje pape Franje i aktivnostima redovničkih zajednica.

5. 1. Crkveni dokumenti

Tijekom povijesti, Crkva je izdala brojne dokumente u kojima se bavi ljudskim dostojanstvom i zaštitom ljudskih prava. U ovom dijelu ćemo se osvrnuti na važne crkvene tekstove koji izravno govore o prevenciji trgovine ljudima, poput enciklika, poslanica i drugih službenih dokumenata. Posebnu ćemo pažnju posvetiti dokumentima izdanima u posljednjih nekoliko desetljeća, u kojima Crkva jasno izražava svoj stav o trgovini ljudima kao ozbiljnom grijehu i kršenju ljudskog dostojanstva.

5.1.1. Pastoralne smjernice o trgovini ljudima

Dikasterij za promicanje cjelovitog ljudskog razvoja pri Svetoj Stolici, ustanovio je Odjel za migrante i izbjeglice, koji je započeo radom 1. siječnja 2017. godine, zadužen da pomaže žrtvama trgovine ljudima, migrantima i izbjeglicama.

*Pastoralne smjernice o trgovini ljudima*⁶⁷, predstavlja značajan Crkveni vodič za borbu protiv trgovine ljudima. Dokument potiče Crkvu na aktivnu ulogu u obrazovanju zajednice, stvarajući svijest o opasnostima i stvarnim posljedicama trgovine ljudima, te na pružanje konkretne podrške onima koji su pogođeni ovim problemom. Ovaj dokument pruža smjernice za pastoralnu akciju i nudi praktične strategije koje mogu pomoći crkvenim zajednicama i pojedincima u suočavanju s ovim ozbiljnim zločinom protiv humanosti.

⁶⁷ Usp. ODJEL ZA MIGRANTE I IZBJEGLICE – CJELOVITI LJUDSKI RAZVOJ, *Pastoralne smjernice o trgovini ljudima*. <https://migrants-refugees.va/documents/hr/print/a4/pastoral-orientations-on-human-trafficking.pdf>.

Dokument naglašava važnost edukacije i podizanja svijesti unutar crkvenih zajednica i šire javnosti. Kroz obrazovne programe, homilije i pastoralne inicijative, Crkva je pozvana na djelovanje koje će pomoći vjernicima da prepoznaju i razumiju problem trgovine ljudima. To uključuje i osposobljavanje svećenika i vjernika kako bi mogli identificirati i pružiti pomoć potencijalnim žrtvama.

Dokument također poziva na kontinuirano praćenje i podršku žrtvama kako bi im se osigurala dugoročna zaštita i osnaženje. Dokument pruža smjernice za direktnu pomoć žrtvama trgovine ljudima, uključujući osiguranje skloništa, pravne pomoći, medicinske njege i psihološke podrške. Naglašava se važnost suradnje s lokalnim i međunarodnim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava i podrškom žrtvama. Ovaj pristup uključuje stvaranje mreže podrške koja može učinkovito odgovoriti na potrebe žrtava, pomažući im da se oporave i reintegriraju u društvo.

Poziva se i na aktivno zalaganje za pravdu, uključujući podršku za zakonske promjene koje će bolje zaštititi žrtve i osigurati da počinitelji budu pravedno kažnjeni.

Dokument ohrabruje crkvene vođe i zajednice da surađuju s državnim vlastima, nevladinim organizacijama i drugim vjerskim zajednicama kako bi zajedno gradili pravednija društva koja odlučno osuđuju i iskorjenjuju trgovinu ljudima.

Ističe se i duhovna dimenzija podrške kao ključni dio pastoralne skrbi za žrtve. Dokument ohrabruje svećenike i pastoralne radnike da pruže žrtvama duhovnu utjehu i pomognu im da se ponovno integriraju u zajednicu, kroz sakramente i druge oblike pastoralne skrbi. Na taj način, Crkva nastoji ne samo pružiti praktičnu pomoć, već i pomoći žrtvama da pronađu unutarnji mir i duhovnu obnovu.

5.1.2 Katekizam Katoličke Crkve

*Katekizam Katoličke Crkve*⁶⁸ je službeni priručnik koji sustavno izlaže temeljne vjerske istine i moralna načela Katoličke crkve. Objavljen 1992., služi kao vodič za razumijevanje i življenje katoličke vjere. Katekizam povezuje vjeru, liturgiju, moralno djelovanje i molitvu, pružajući temelj za život u kršćanskoj vjeri.

U tom kontekstu želimo istaknuti br. 1256. koji podsjeća da sedma zapovijed zabranjuje čine ili pothvate koji, iz bilo kojeg razloga, sebičnoga ili ideološkoga, trgovačkoga ili

⁶⁸ *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija – Libreria Editrice Vaticana (za uporabu prijevoda na hrvatskom jeziku), Glas Koncila, Zagreb, 1994.

totalitarnoga, vode k zarobljavanju ljudskih bića, nepriznavanju njihova osobnog dostojanstva, njihovoj prodaji ili zamjeni kao da su trgovačka roba. Grijeh je protiv osobâ i njihovih temeljnih prava nasiljem ih svoditi na uporabnu vrijednost ili na izvor dobitka.).

5.1.3. Kompendij Socijalnog nauka crkve

*Kompendij socijalnog nauka Crkve*⁶⁹ predstavlja ključni referentni tekst za razumijevanje stava Katoličke crkve o raznim socijalnim pitanjima, uključujući i trgovinu ljudima.

U br. 158. se naglašava temeljno načelo ljudskog dostojanstva koje je u srcu socijalnog nauka Crkve. Trgovina ljudima, s ostalim oblicima ropstva, istaknuta je kao jedan od najtežih zločina protiv dostojanstva osobe. Crkva snažno osuđuje svaki oblik eksploatacije koji svodi ljudsku osobu na razinu objekta.

U br. 301., Papinsko vijeće poziva na međunarodnu solidarnost u borbi protiv trgovine ljudima te na jačanje zakonodavstva koje bi štitilo žrtve i strogo kažnjavalo počinitelje. Također, naglašava se važna uloga Crkve u pružanju podrške žrtvama i u zalaganju za društvenu pravednost. Crkva se aktivno uključuje u ove napore, ističući svoju posvećenost borbi protiv ovog ozbiljnog kršenja ljudskih prava.

U br. 296., Kompendij se također bavi radnim uvjetima i eksploatacijom djece, posebno spominjući trgovinu djecom u kontekstu prisilnog rada i nehumanih radnih uvjeta. Crkva se snažno protivi bilo kakvoj vrsti eksploatacije koja negira ljudska prava djece, naglašavajući svoju predanost zaštiti najranjivijih i osiguravanju dostojanstvenih uvjeta za sve.

5.1.4. Enciklika Caritas in Veritate

Papa Benedikt XVI. u svojim govorima i spisima ističe različite oblike kršenja ljudskih prava u globaliziranom svijetu, uključujući prisilnu migraciju i trgovinu ljudima. On naglašava da, iako globalizacija može donijeti mnoge koristi, ona također može širiti zlo, ako nije vođena etičkim i moralnim načelima. Papa jasno osuđuje trgovinu ljudima kao jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava i dostojanstva, pozivajući na moralnu odgovornost i globalnu solidarnost u borbi protiv ovog ozbiljnog problema.⁷⁰

⁶⁹ PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2005.

⁷⁰ Usp. BENEDIKT XVI., *Caritas in Veritate – Enciklika o integralnom ljudskom razvoju u ljubavi i istini*, (7. srpnja 2009.), 2009., br. 28.

Papa opisuje trgovinu ljudima kao oblik modernog ropstva. On poziva na globalnu odgovornost u borbi protiv ove pojave, naglašavajući da je trgovina ljudima često povezana s organiziranim kriminalom i da zahtijeva odlučnu akciju međunarodne zajednice. Papa apelira na sve zemlje i organizacije da se udruže u borbi protiv ovog strašnog zločina, ističući važnost koordiniranog pristupa i solidarnosti u zaštiti ljudskog dostojanstva.

Enciklika poziva na promicanje prava radnika i zaštitu ranjivih skupina, uključujući žrtve trgovine ljudima. Papa naglašava važnost socijalne pravde i potrebu zaštite svih ljudi od eksploatacije. Ističe da je ključno osigurati pravedne radne uvjete i braniti dostojanstvo svakog pojedinca, posebno onih koji su najugroženiji i najviše izloženi zlostavljanju i nepravdi.

5.2. Izrazito zalaganje Pape Franje

Papa Franjo tijekom svog pontifikata snažno se zalaže za borbu protiv trgovine ljudima. U ovom dijelu rada analizirat ćemo njegove inicijative, govore i poruke usmjerene na podizanje svijesti o ovom globalnom problemu. Kroz razne platforme i susrete, Papa Franjo je stalno isticao potrebu za konkretnim akcijama i međunarodnom suradnjom u borbi protiv trgovine ljudima, s posebnim naglaskom na zaštitu najslabijih i najranjivijih članova društva.

Papa Franjo je 2015. godine ustanovio Međunarodni dan molitve i svijesti protiv trgovine ljudima, koji se obilježava 8. veljače, na blagdan Svete Josipine Bakhite, zaštitnice žrtava trgovine ljudima. Ovaj dan služi kao prilika za podizanje svijesti o problemu trgovine ljudima i poticanje vjernika na molitvu i konkretne akcije kako bi se pomoglo žrtvama i suzbila ova strašna pojava.⁷¹

S velikim entuzijazmom podržao je Talitha Kum, mrežu koja okuplja više od 2000 katoličkih redovnica iz različitih zemalja, posvećenih borbi protiv trgovine ljudima i pomoći žrtvama. Ova globalna mreža aktivno djeluje na prevenciji, zaštiti i zalaganju za pravdu za žrtve, pružajući im podršku i nadu u bolju budućnost.⁷²

Isto tako se snažno zalagao za jačanje suradnje između Crkvenih institucija i državnih tijela, uključujući policiju i nevladine organizacije, u borbi protiv trgovine ljudima. Pod njegovim vodstvom organizirane su brojne konferencije i inicijative, koje okupljaju policijske

⁷¹ C. MARES, *Pope Francis: 'It is never too late to take action' against human trafficking*, Catholic News Agency, 8.2.2024. Dostupno na: <https://www.catholicnewsagency.com/news/256774/pope-francis-it-is-never-too-late-to-take-action-against-human-trafficking> (1.8.2024)

⁷² *Pope Francis: Human trafficking an 'open wound' in the body of Christ and humanity*, Vatican news, 8.2.2022. Dostupno na: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2022-02/pope-francis-video-message-world-day-prayer-human-trafficking.html> (2.8.2024)

i Crkvene vođe kako bi zajednički djelovali protiv ove strašne pojave. Cilj je ovih napora da se ujedine svi resursi i stručnosti kako bi se što učinkovitije suzbila trgovina ljudima i zaštitili oni koji su najranjiviji.⁷³

Papa je više puta javno osudio trgovinu ljudima, nazivajući je „otvorenom ranom na tijelu Krista i čovječanstva“ i pozvao na hitne mjere za njezino suzbijanje. Posebno je istaknuo važnost zaštite žrtava i promicanja njihovog dostojanstva, naglašavajući da se svaka osoba mora tretirati s poštovanjem i suosjećanjem, bez obzira na okolnosti.⁷⁴

U apostolskoj pobudnici, *Evangelii Gaudium*⁷⁵ navodi se da su žrtve trgovine ljudima često su podvrgnute ugnjetavanju, izrabljivanju i prisiljene raditi u uvjetima koji su duboko ponižavajući i neljudski. Papa naglašava da trgovina ljudima ne samo da krši osnovna ljudska prava, već i uništava dostojanstvo svake osobe (br.211-212.). On apelira na sve ljude, posebno one na pozicijama moći i odgovornosti, da odlučno djeluju protiv ove strašne pojave. Papa ističe važnost globalne suradnje i odgovornosti država u borbi protiv trgovine ljudima te poziva na hitne mjere kako bi se zaštitili najranjiviji i najugroženiji članovi društva, koji su najčešće žrtve ove nepravde.

I u enciklici *Laudato Si'*⁷⁶, Papa Franjo istražuje kako je odnos čovjeka prema prirodi povezan s ekonomskim i socijalnim nepravdama, uključujući trgovinu ljudima. Navodi trgovinu ljudima kao primjer ozbiljnih kršenja ljudskih prava, koja su dio šire slike ekonomske nepravde i eksploatacije. Papa jasno pokazuje da kriza okoliša i kriza u međuljudskim odnosima, uključujući trgovinu ljudima, proizlaze iz iste moralne krize, u kojoj ljudi gube osjećaj za zajedničko dobro. U ovom kontekstu, trgovina ljudima predstavlja jedan od najekstremnijih oblika dehumanizacije u suvremenom svijetu.

*"Querida Amazonia"*⁷⁷ (Ljubljena Amazonija) je post-sinodalno apostolsko pismo pape Franje, objavljeno 2020. godine. U njemu Papa Franjo skreće pažnju na mnoge izazove s kojima se suočavaju narodi Amazonske regije, uključujući problem trgovine ljudima. Ove kriminalne

⁷³ Pope Francis: *Human Trafficking 'Crime Against Humanity': He praises police-church network to stop trafficking, meets victims, America the Jesuit review*, 10.4.2014. Dostupno na: <https://www.americamagazine.org/issue/pope-francis-human-trafficking-crime-against-humanity> (2.8.2024.)

⁷⁴ C. GLATZ, *Pope: Human trafficking is crime against humanity, must be stopped, National catholic reporter*, (12.12.2013.). Dostupno na: <https://www.ncronline.org/blogs/francis-chronicles/pope-human-trafficking-crime-against-humanity-must-be-stopped> (31.8.2024)

⁷⁵ PAPA FRANJO, apostolska pobudnica, *Evangelii Gaudium*, (24. studeni 2013.), Zagreb, 2013.

⁷⁶ Usp. PAPA FRANJO, enciklika, *Laudato Si'*, (24. svibnja 2015.), Zagreb, 2015., br. 91.; 123.

⁷⁷ Usp. PAPA FRANJO, postsinodalna apostolska pobudnica, *Querida Amazonia*, (12. veljače 2020.), Zagreb, 2020.

aktivnosti dodatno otežavaju njihov ionako težak položaj. Trgovina ljudima sve se više pojavljuje, iskorištavajući one koji su prisiljeni napustiti svoje kulturne zajednice, posebno autohtone narode koji moraju napustiti svoje tradicionalne domove. Ovi ljudi često završavaju u situacijama gdje su izloženi eksploataciji, poput prisilnog rada ili seksualnog iskorištavanja, bez mogućnosti povratka u svoje zajednice ili pronalaska odgovarajuće zaštite. Ova situacija naglašava složenost i hitnost problema u Amazoniji, ukazujući na potrebu za širim društvenim, ekonomskim i pravnim reformama kako bi se zaštitili i poboljšali životi autohtonih zajednica. On naglašava važnost solidarnosti i poštivanja dostojanstva svake osobe, posebno onih najugroženijih, te potrebu za hitnim mjerama kako bi se zaštitila i očuvala prava autohtonih naroda i njihovih zemalja.

2014'godine, Papa Franjo pokreće međunarodnu inicijativu u suradnji s katoličkim biskupima, policijskim službenicima i civilnim društvom, koja ima za cilj borbu protiv trgovine ljudima. Ova grupa, nazvana po rezidenciji "Casa Santa Marta" u Vatikanu, gdje je Papa Franjo održao prvi sastanak ove inicijative 2014. godine, posvećena je sprječavanju trgovine ljudima, zaštiti žrtava i progonu počinitelja. Ova jedinstvena suradnja omogućava učinkovitiju identifikaciju i spašavanje žrtava, kao i hvatanje i procesuiranje trgovaca ljudima. Policija i Crkvene zajednice često zajedno rade na terenu, pružajući pomoć žrtvama i razvijajući strategije za prevenciju trgovine ljudima. Grupa svete Marte uključuje članove iz različitih dijelova svijeta, uključujući Europu, Afriku, Aziju, Sjevernu i Južnu Ameriku, što omogućava djelovanje na globalnoj razini. Redoviti sastanci, konferencije i seminari koje grupa organizira omogućuju razmjenu informacija, najboljih praksi i koordinaciju zajedničkih aktivnosti. Ova inicijativa posvećena je pružanju sveobuhvatne podrške žrtvama trgovine ljudima, uključujući pravnu pomoć, smještaj, medicinsku njegu, psihološku podršku i programe rehabilitacije. Crkvene zajednice, uz podršku policije, često su prvi kontakt za žrtve koje su pobjegle ili su spašene iz ruku trgovaca ljudima. Grupa svete Marte također radi na podizanju svijesti o problemu trgovine ljudima unutar crkvenih zajednica i šire javnosti. Zalaže se za bolje zakone i politike, često lobirajući kod vlada i međunarodnih organizacija kako bi osigurala snažniju pravnu zaštitu za žrtve i strože kazne za počinitelje.⁷⁸

5.2. Zalaganja redovničkih zajednica

Neizostavno nam je spomenuti se i značajnog djelovanja redovništva Europe umreženo u radu protiv trgovine ljudima i iskorištavanja RENATE (*Religious in Europe networking*

⁷⁸ Dostupno na: <https://santamartagroup.org/> (30.8.2024)

against trafficking and exploitation) i grupe TALITHA KUM koji pomažu preživjelima iz modernog ropstva.

RENATE (Religiozni u Europi koji se umrežuju protiv trgovine ljudima i eksploatacije) je europska mreža redovnica i vjernika posvećenih borbi protiv trgovine ljudima i eksploatacije. Ova organizacija okuplja redovničke zajednice i vjernike iz različitih zemalja Europe, koji zajedno rade na sprječavanju trgovine ljudima, zaštiti žrtava i promicanju pravde. Glavni ciljevi RENATE-a uključuju prevenciju trgovine ljudima, pružanje zaštite i pomoći žrtvama, podizanje svijesti u javnosti te zagovaranje promjena u zakonodavstvu i društvenim politikama kako bi se osigurala bolja prevencija i suzbijanje ove nepravde. RENATE organizira različite aktivnosti, kao što su edukativni programi, seminari, kampanje za podizanje svijesti i istraživački projekti. Mreža pruža podršku žrtvama trgovine ljudima kroz sigurne kuće, rehabilitacijske programe, pravnu pomoć i druge oblike socijalne podrške. Suradnja s drugim organizacijama, uključujući vladine i nevladine organizacije, međunarodne institucije i crkvene organizacije, omogućava RENATE-u stvaranje široke mreže podrške koja se učinkovito bori protiv trgovine ljudima na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Posebnu pozornost posvećuju podizanju svijesti o problemu trgovine ljudima, kako unutar Crkvenih zajednica, tako i među širom javnošću. RENATE nudi razne resurse i materijale, uključujući priručnike, edukativne brošure i izvještaje, koji su dostupni na njihovoj web stranici. Ovi materijali pomažu u obrazovanju i informiranju o različitim aspektima trgovine ljudima i načina na koji se protiv nje može boriti. Kao mreža vjerskih osoba, RENATE također ističe duhovnu dimenziju borbe protiv trgovine ljudima, pružajući duhovnu podršku i žrtvama i onima koji su uključeni u ovu borbu.⁷⁹

TALITHA KUM je globalna mreža katoličkih redovnica koje su posvetile svoj život borbi protiv trgovine ljudima i pružanju podrške žrtvama ovog strašnog zločina. Osnovana 2009. godine kao inicijativa Međunarodne unije viših poglavarica (UISG), danas okuplja više od 2000 redovnica iz različitih kongregacija koje djeluju u preko 90 zemalja širom svijeta. Glavna misija Talitha Kum-a je suzbijanje trgovine ljudima kroz preventivne mjere, zaštitu žrtava i zalaganje za pravdu. Redovnice uključene u ovu mrežu aktivno su prisutne na terenu, pružajući neposrednu pomoć žrtvama, podižući svijest o opasnostima trgovine ljudima i surađujući s lokalnim zajednicama i vlastima kako bi spriječile ovu kriminalnu aktivnost. Mreža također provodi kampanje edukacije i prevencije, te surađuje s raznim organizacijama, uključujući vladine i nevladine agencije, kako bi se pojačale mjere protiv trgovine ljudima.

⁷⁹ Dostupno na: <https://renate-europe.net/> (30.8.2024)

Talitha Kum je posebno prepoznata po svom radu u najugroženijim dijelovima svijeta, gdje redovnice djeluju na prvoj liniji borbe protiv eksploatacije i ropstva, koristeći svoja znanja i iskustva kako bi pružile pomoć onima kojima je najpotrebnija.⁸⁰

⁸⁰ Dostupno na: <https://www.talithakum.info/en/about-us> (30.8.2024)

Zaključak

Trgovanje ljudima, na žalost, prisutno je u ljudskoj povijesti od samog njezinog početka i oduvijek ponajviše pogađa najranjivije skupine društva. Danas, međutim, trgovanje ljudima postaje problem svjetskih razmjera te, kako često upozorava papa Franjo, ono nije samo pitanje kazneno-prave odgovornosti osoba koji se time bave, nego je ispit savjesti za cijelo čovječanstvo.⁸¹ Potaknuti tim apelom, ova nam se tema učinila kao svojevrsni osobni poziv u pokušaju doprinosa rasvjetljavanja ove kompleksne kriminalističke, bioetičke, pravne, psihološke i teološke problematike.

U namjeri njenog što cjelovitijeg prikaza, krenuli smo od samog definicijskog određenja trgovanja ljudima. Nakon povijesnog prikaza teme i interpretacije teme u kontekstu Biblije, temi se pristupilo kroz statističke podatke o trgovanju ljudima danas. Fokus i naglasak stavljen je na široku obuhvatnost teme te na mnoge oblike i načine trgovanja ljudima. Izneseni su podatci o trgovanju ljudima u svijetu te posebno o trgovanju ljudima u Republici Hrvatskoj, s ciljem ne samo iznošenja podataka, nego s ciljem kroz podatke pokazati veličinu problema različitih oblika trgovanja ljudima. Brojčani podatci poslije su klasificirani kroz predstavljanje različitih oblika trgovanja ljudima kao što su dužnički rad, trgovanje djecom, trgovanje organima itd. Predstavljanje teme bilo bi nepotpuno bez bioetičkih inicijativa za prevencijom trgovanja ljudima pa smo se ukratko i posvetili važnosti preventivnog djelovanja, a budući da temu promatramo u svjetlu kršćanske vjere važno je bilo naglasiti Crkvene prevencije.

Umjesto zaključka važna je opomena društvu da treba ukazivati stalno na veličinu problema trgovine ljudima i da uvijek treba osmišljavati nove načine prevencije trgovanja ljudima. Kršćanska teologija, koja čovjeka promatra kao ljubljeno biće Božje ne smije i ne može zatvarati oči pred činjenicom sa se čovjek depersonalizira i postaje stvar s kojom se trguje što vrijeđa naše dostojanstvo, svetost i nepovredivost.

„Dok pojedinci i grupe sramotno spekuliraju o ropstvu, mi kršćani, svi zajedno, smo pozvani da razvijamo sve veću i veću suradnju, da nadvladamo sve oblike nejednakosti, sve oblike diskriminacije koji su upravo ono što omogućuje da jedan čovjek učini drugog čovjeka robom. Zajednička predanost suočavanju s ovim izazovom bit će značajna pomoć u izgradnji obnovljenog društva usmjerenog prema slobodi, pravdi i miru.“⁸²

⁸¹ S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ, V., Bolna rana na Kristovu tijelu, Predgovor urednikâ, u: *Prevencija trgovanja ljudima...*, 7.-8. (Predgovor)

⁸² PAPA FRANJO, *Video poruka sudionicima na Međunarodnom forumu o modernom ropstvu*, (7. svibnja 2018.). <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2018-05/papa-franjo-videoporuka-buenos-aires-suvremeno-ropstvo.html>

Bibliografija

Crkveni izvori

- BENEDIKT XVI., *Caritas in Veritate – Enciklika o integralnom ljudskom razvoju u ljubavi i istini*, (7. srpnja, 2009., Rim), Zagreb, 2010.
- FRANJO, Apostolska pobudnica, *Evangelii Gaudium*, (24. studeni 2013.), Zagreb, 2013.
- FRANJO, *Enciklika o brizi za zajednički dom. Laudato si'*, (25. svibnja 2015.), Zagreb, 2015.
- FRANJO, Postsinodalna apostolska pobudnica, *Querida Amazonia*, (12. veljače 2020.), Zagreb, 2021.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (za uporabu prijevoda na hrvatskom jeziku), *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994.
- Jeruzalemska Biblija*, Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz “La Bible de Jerusalem”, Rebić, A.- Fućak, J.- Duda, B. (prir.), Zagreb, 2003.
- ODJEL ZA MIGRANTE I IZBJEGLICE – CJELOVITI LJUDSKI RAZVOJ, *Pastoralne smjernice o trgovini ljudima*. <https://migrants-refugees.va/documents/hr/print/a4/pastoral-orientations-on-human-trafficking.pdf>.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA PRAVDU I MIR, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2005.
- POPE FRANCIS, *Human trafficking an ‘open wound’ in the body of Christ and humanity*, Vatican news, 8.2.2022. Dostupno na: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2022-02/pope-francis-video-message-world-day-prayer-human-trafficking.html> (2.8.2024)
- POPE FRANCIS, *Human Trafficking 'Crime Against Humanity': He praises police-church network to stop trafficking, meets victims*, America the Jesuit review, 10.4.2014. Dostupno na: <https://www.americamagazine.org/issue/pope-francis-human-trafficking-crime-against-humanity> (2.8.2024.)

Zakonodavni izvori

- COUNCIL OF EUROPE, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Being*, (CETS No. 197), <https://rm.coe.int/168008371d>
- HRVATSKI SABOR, Kazneni zakon, u: *Narodne Novine* 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
- HRVATSKI SABOR, Zakon o strancima, u: *Narodne Novine* 130/11, 74/13, 69/17, 46/18.
- HRVATSKI SABOR, Zakon o kaznenom postupku, u: *Narodne Novine* 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.
- UN, *Deklaracija o ljudskim pravima*, (1948.) http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf
- UN, *Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima i iskorištavanja prostituiranja drugih*, (1949.), https://www.czzzr.hr/dokumenti/un_Konvencija.pdf

UNITED NATIONS, *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air*, New York, 2000. https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/smuggling-migrants/SoM_Protocol_English.pdf

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Convention on the Rights of the Child*, 44/25, (20.11.1989.), <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS. OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 55/25 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER, *Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*. A/RES/54/263 <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opscrc.aspx>

UNODC, *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the protocols Thereto*. 55/25. New York, 2004., <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, *Nacionalan plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine*. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=26672>

URED ZA LJUDSKA PRAVA I PRAVA NACIONALNIH MANJINA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE, *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje 2018.-2021.* Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20suzbijanje%20trgovanja%20ljudima%20za%20razdoblje%20od%202018.%20do%202021..pdf>

WORLD CONGRESS III, *The Rio de Janeiro Declaration and the Call for Action to Prevent and Stop Sexual Exploitation of Children and Adolescents*, (25.-28. 11.2008., Rio de Janeiro, Brazil). https://www.unicef.org/protection/57929_58006.html

Članci

BELUŠIĆ, M., DOLOŽAL, D., DOVRSKI, I., DRAGANJA, M., *Trgovanje ljudima*, u: *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 14 (2006.) 2., 51.-59.

BEQIRI, F., *Trgovanje ljudima u svrhu uklanjanja organa na Kosovu*, u: *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 28 (2020.) 1., 78.-94.

- ČATIĆ, I., Ropstvo u grčko-rimskom svijetu i u poslanici Filemonu, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima, Zbornik radova znanstveno-institucijskog projekta o prevenciji trgovanja ljudima*, Đakovo, 2022., 25.-35
- ILIĆ, Z., Kazneno-pravni aspekti trgovanja ljudi, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima, Zbornik radova znanstveno-institucijskog projekta o prevenciji trgovanja ljudima*, Đakovo, 2022., 105.-122.,
- KOVČO – VUKADIN, I., JELENIĆ, D., Trgovanje ljudima: kriminološki i kaznenopravni aspekt, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10 (2003.) 2., 665.-718.
- MALY, A., »*Za slobodu nas Krist oslobodi*« (Gal 5, 1a): O trgovanju ljudima i ropstvu u Novom zavjetu, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima, Zbornik radova znanstveno-institucijskog projekta o prevenciji trgovanja ljudima*, Đakovo, 2022., 11.-24.
- MARGUĆ, S., ŽGANEC, N., Važnost socijalnog rada i psihosocijalne pomoći u radu sa žrtvama trgovanja ljudima, u: *Socijalne teme*, 8 (2021.) 1, 99.-114.
- MATAK, Š., VARGEK, A., Trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja – utječe li legalizacija prostitucije na smanjenje trgovanja ljudima, u: *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 91 (2012.) 46., 59.-80.
- MILKOVIĆ, I., Trgovanje ljudima - analiza slučaja, u: *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 58 (2021.) 3., 943.-966.
- MUSA, I., Trgovanje ljudima - ropstvo 21.stoljeća, u: *Hum: Časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, 17-18 (2017.) 12., 88.-112.
- OFAK, L., MUNIVRANA VAJDA, M., *Preporuke za poboljšanje hrvatskog pravnog okvira i mjera za suzbijanje i prevenciju trgovanja ljudima*, u: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 69 (2019.) 1., 78.-94.
- VEBER, S., KOŠTIĆ, Z., Obilježja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj, u: *Policija i sigurnost*, 20 (2011.) 1., 203.-210.
- VULETIĆ, S., Moralno-bioetička problematika eksploatacijskih tendencija trgovanja ljudima, u: S. VULETIĆ, V. DUGALIĆ (ur.), *Prevenција trgovanja ljudima, Zbornik radova znanstveno-institucijskog projekta o prevenciji trgovanja ljudima*, Đakovo, 2022., 39.-68.

Izvori s mrežnih stranica

- BERNER, U., *Trgovina djecom veliki je biznis*. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/trgovina-djecom-veliki-je-biznis/a-2282030> (22.8.2024)
- Bonded Labor*. Dostupno na: <https://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/bonded-labor> (23.8.2024)
- Borba protiv transnacionalnog kriminaliteta*. Dostupno na: <https://www.hdm.hr/2008/01/21/sto-je-palermo-protokol/> (30.08.2024)
- GLATZ, C., *Pope: Human trafficking is crime against humanity, must be stopped*, National catholic reporter, (12.12.2013.). Dostupno na: <https://www.ncronline.org/blogs/francis-chronicles/pope-human-trafficking-crime-against-humanity-must-be-stopped> (31.8.2024)

- HRVATSKI CRVENI KRIŽ - FRANCE TERRE D'ASILE, *Vodič za identifikaciju žrtava trgovanja ljudima*.
<https://www.hck.hr/UserDocsImages/dokumenti/Azil,%20migracije,%20trgovanje%20ljudima/2.1.%20Smjernice%20finalna%20verzija.pdf> (4.9.2024)
- Human trafficking, forced labour and debt bondage*. Dostupno na:
<https://www.gla.gov.uk/who-we-are/modern-slavery/who-we-are-modern-slavery-human-trafficking-forced-labour-and-debt-bondage> (23.8.2024)
- KAYE, R, DRASH, W., *Kids for sale: „My mom was tricked“*. Dostupno na:
<https://amp.cnn.com/cnn/2017/10/12/health/uganda-adoptions-investigation-ac360/index.html> (22.8.2024)
- MARES, C., *Pope Francis: 'It is never too late to take action' against human trafficking*, Catholic News Agency, 8.2.2024. Dostupno na:
<https://www.catholicnewsagency.com/news/256774/pope-francis-it-is-never-too-late-to-take-action-against-human-trafficking> (1.8.2024)
- MAROVICH, M., *Vodič kroz UN-ovu Konvenciju od 2. prosinca 1949. godine o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištavanja prostitucije drugih*. Dostupno na:
https://www.czzzr.hr/dokumenti/un_Konvencija.pdf (30.08.2024)
- Postoji li trgovanje ljudima i u Hrvatskoj?* Dostupno na: <https://mup.gov.hr/istaknute teme/nacionalni-programi-planovi-i-projekti/nacionalni-programi-i-planovi/suzbijanje-trgovanja-ljudima/postoji-li-trgovanje-ljudima-i-u-hrvatskoj/282027> (27.8.2024)
- Prostitucija*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/prostitucija> (23.8.2024)
- RAŠOVIĆ, R., *Opasno rastući biznis: U svijetu se 'trguje' s 1,2 milijuna djece, a seksualno iskorištavanje nema granice*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/opasno-rastuci-biznis-u-svijetu-se-trguje-s-12-milijuna-djece-a-seksualno-iskoristavanje-nema-granice-1706524> (22.8.2024)
- SMILJANIĆ, B., *Trgovina djecom: Zakoni postoje, ali im je primjena loša*. Dostupno na:
<https://balkans.aljazeera.net teme/2024/2/29/trgovina-djecom-zakoni-postoje-ali-im-je-primjena-losa> (22.8.2024)
- Statistički podaci žrtava trgovanjem ljudima za razdoblje od 2002. do 2011.* Dostupno na:
<https://mup.gov.hr/istaknute teme/nacionalni-programi-planovi-i-projekti/nacionalni-programi-i-planovi/suzbijanje-trgovanja-ljudima/postoji-li-trgovanje-ljudima-i-u-hrvatskoj/282027> (4.9.2024)
- Statistički podaci žrtava trgovanjem ljudima za razdoblje od 2012. do 2022.* Dostupno na:
<https://mup.gov.hr/istaknute teme/nacionalni-programi-planovi-i-projekti/nacionalni-programi-i-planovi/suzbijanje-trgovanja-ljudima/postoji-li-trgovanje-ljudima-i-u-hrvatskoj/282027> (4.9.2024)
- Suzbijanje trgovanja ljudima*. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/istaknute teme/nacionalni-programi-i-projekti/nacionalni-programi-237/suzbijanje-trgovanja-ljudima/321> (19.8.2024)
- THE VIENNA FORUM TO FIGHT HUMAN TRAFFICKING 13-15 FEBRUARY 2008, *Trafficking in persons for the purpose of organ removal*. Dostupno na:
<https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2008/BP011HumanTraffickingfortheRemovalofOrgans.pdf>, (20.8.2024)

Trgovina ljudima i kako je EU želi iskorijeniti | Teme | Europski parlament (europa.eu)
(4.9.2024.)

What is bonded labour? Dostupno na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/bonded-labour/> (23.8.2024.)